

INLEIDING

Binnen Disability Studies als onderzoeksgebied worden we geconfronteerd met twee grote uitdagingen die ons in een bijna natuurlijke reactie regelmatig naar ‘een ruimere onderzoeksjas’ laten overgaan: we doen bijna altijd onderzoek over ‘moeilijke onderwerpen/thema’s’¹ en in ons onderzoek zijn dikwijls mensen betrokken die via de overheersende verbale weg niet altijd even makkelijk te bereiken zijn (aldus Marieke Vandecasteele in mondelinge communicatie over ‘anders onderzoek doen’ met studenten).

We leerden van Sofie Sergeant, die samen met Saar De Buysere 'beeldboeken' heeft ontworpen over dementie, ziek zijn en sterven² voor mensen met een verstandelijke beperking, dat er wél met deze mensen over moeilijke onderwerpen gesproken kan worden. Veel familieleden en begeleiders durfden het gesprek niet aan zolang er geen tools beschikbaar waren. Na lang onderzoek blijken de beeldboeken een goede ingang te vormen om samen met mensen met een verstandelijke beperking aan de hand van de geschetste beelden in gesprek te gaan over

1. Zo voeren we op dit moment een onderzoek over relationeel-seksuele vorming van kinderen met beperkingen in het buitengewoon onderwijs; zo deden we vroeger onderzoek over seksueel misbruik van vrouwen met beperkingen; zo doen we soms onderzoek rond onderwerpen die op het eerste gezicht abstract lijken. Zo schreef Karen Leyman in 2007 een masterproef over 'De perceptie van 'vrijheid' bij zelf-advocaten: vijf case-studies aan de hand van photovoice' (promotor Geert Van Hove).

2. Sergeant, S., Verhaest P., & De Buysere S. (2010). *Beeldboek Dingske*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
Sergeant, S. & De Buysere S. (2013). *Beeldboek Nu en straks*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Op deze foto is een lichtflits te zien. Bij het bespreken werd duidelijk voor Karen Leyman dat die foto zeker moest worden opgenomen in de verzameling. De lichtflits representeerde het licht dat 's avonds een huiskamer verlicht. De participant was heel fier op het feit dat ze én een eigen huis(kamer) had én zelf kon beslissen wanneer het licht aan- of uitging.

zaken waarbij lang gedacht werd dat ze ‘te abstract’ voor hen waren, of ‘niet tot hun leefwereld behoorden’.

Zo leerden we van Karen Leyman, die met vijf mensen met een verstandelijke beperking op zoek ging naar de betekenis van het toch wel abstracte begrip ‘vrijheid’, dat beelden die de deelnemers zelf aanbrachten tot een hele mooie dialoog over dit concept kunnen leiden. Daarbij liet Karen ook heel veel beelden ‘zijn’. Met andere woorden: sommige deelnemers brachten zelfgemaakte foto’s aan die op het eerste gezicht technisch ‘niet voldoen’. Die beelden zorgden echter wel voor extra kansen om in gesprek te gaan. We illustreren dit met een voorbeeld.

Het valt ons op dat, als onderzoekers gebruikmaken van andere/ruimere onderzoeksmethoden, ze dan vaak terugvallen op photovoice³. Dit veelvuldige gebruik betekent niet dat dit een soort standaardaanpak moet worden en er geen vragen meer kunnen worden opgeroepen bij de inzet van de methode. Zo stellen Overmars-Marx et al.⁴ (p. 93) dat de methode niet zomaar zonder methodologische overwegingen voor iedereen⁵ inzetbaar is.

Jurkowski (2008, in Overmars-Marx et al.) beschrijft photovoice als nuttig voor het betrekken van mensen die niet kunnen lezen of die laaggeletterd zijn. Anderzijds is de methode volgens Overmars-Marx en haar collega’s moeilijk te gebruiken bij mensen die non-verbaal zijn. Sommigen kunnen

3. In de photovoice-methodologie maken deelnemers foto’s die later worden gebruikt om de reflectie op hun gevoelens, ideeën en ervaringen te vergemakkelijken. Photovoice werd voor het eerst ontwikkeld en toegepast door Wang en Burris. Zij gebruikten photovoice om inzicht te krijgen in het perspectief van plattelandsvrouwen in China op hun gezondheid. De methode is bruikbaar bij kwetsbare bevolkingsgroepen omdat er niet verondersteld wordt dat participanten kunnen lezen of schrijven.

4. Overmars-Marx, T., Thomése, F., & Moonen, X. (2016). Photovoice in research involving people with intellectual disabilities. A guided photovoice approach as an alternative. *Journal of Applied Research in Intellectual Disability*, 31, e92-e104.

5. Eenzelfde zorg zien we ontstaan bij het veelvuldig gebruik van photovoice met kinderen. Ook hier worden ‘ethische dilemma’s’ bij het gebruik van de methode steeds zichtbaarder (zie: Abma, T., Breed, M., Lips, S., & Schrijver, J. (2022). Whose Voice is It Really? Ethics of Photovoice with Children in Health Promotion. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://doi.org/10.1177/16094069211072419>).

wel deelnemen aan de fotografiecomponent van het project, maar het is niet voor iedereen mogelijk om te reflecteren op de genomen foto's en thema's te relateren aan hun dagelijkse leven. Deze auteurs verwijzen expliciet naar Aldridge (2007, in Overmars-Marx et al.), die terecht benadrukt dat het niet gepast is om foto's te analyseren zonder het verhaal van de fotograaf te hebben gehoord, want zonder dat kan men de betekenis van wat is afgebeeld op de foto niet interpreteren.

In dit boek bespreken we de zoektocht naar een ruimere onderzoeksjas voorbij methoden als photovoice. We vallen daarbij terug op drie grote opties: Arts-Based Research, Research Creation en Multimodal Research. Maar eerst moeten we iets vertellen over Disability Studies in Gent en ons nog 'outen' als bricoleur.